

Јелена Вићентић

Независна истраживачица

Београд

jelenavicentic@live.com

**„Никоме све то није ни смешно, ни чудно“:
(раз)откривање сопства кроз упознавање са светом**

Говорити о Њујорку / Катарина Богдановић; приредила Татјана Јанковић. Крагујевац: Народна библиотека „Вук Караџић“, 2021. – 98 стр. ; (Библиотека Градитељке; књига 1)

Књига *Говорити о Њујорку* укључује три прозна текста Катарине Богдановић, а како приређивачица Татјана Јанковић у уводној речи износи, циљ је био на једном месту објавити текстове посвећене истој теми, али написане различитим стилем. Најупечатљивији радови ауторке, наиме, настали су управо као дневнички записи са путовања, па тако први и главни текст представља њујоршки дневник Катарине Богдановић настао у периоду од 25. јула до 19. августа 1939. Преостала два текста су белешке предавања одржаних о Њујорку и њујоршким библиотекама. Четврти текст укључен у ово издање је студија интелектуалног ангажмана Катарине Богдановић *Пут авангардне интелектуалке* социолошкиње Леле Вујошевић. Студија представља драгоцен додаток издању, јер пружа прилику да се јасније сагледа живот и дело ауторке уз понуђени одабир текстова.

Опис Њујорка како га је Катарина Богдановић доживела лета 1939. године је животан, на први поглед прожет реализмом и намером ауторке да на сваком кораку изврши одговорно посматрање и извештавање. Већ на првим странама прича о доласку у Њујорк, привидно лишена страсти и дубоких личних импресија, читаоца понесе, али на начин на који то чине приручници за путовања: колико траје искрцавање, а колико се чека на царинску контролу; да ли су таксисти поуздани, или траже више него што им припада „као у Паризу“. Међутим, даљим читањем читалац почиње да упија нешто што Катарина Богдановић записује чини се узгред, ненамерно, али довољно учестало да би постало јасно да је у питању специфичан,

брижан фокус на детаље значајне за свакодневни живот, или тачније, за преживљавање. У свим тренуцима овог туристичког упознавања са градом, ауторка не губи из вида оне који нису предмет нарочите пажње тадашњег америчког друштва. Посматра где сиромашни могу да наточе воду, где деца сиротињских четврти могу да се играју у зеленилу, где је и у које доба дана доступна храна; колико је незапослених радника похабаних ципела, а где црни Американци протестују због радне дискриминације. Ауторка, међутим, примећује способност њујоршког друштва да се бави собом, проблемима урбаног сиромаштва („Обелодањено је и оно што тај њујоршки живот не приказује баш у најлепшој светлости: сиротињски станови, деца по сиротињским крајевима и слично“, стр. 17), и да креира заједничка добра, паркове, музеје, јавне чесме и тоалете, клупе, библиотеке.

Опис посете Светској изложби на тренутак оставља утисак раскида са реализмом, као да ауторка користи метафору како би приказала историјски тренутак који је затиче у Америци. Од величине комплекса изложбе као одраза америчких тенденција ка светској надмоћи, до слика националних павиљона као пречишћених симбола доприноса нација свету, опсервације ауторке бележе међународну политичку климу лета 1939. године: павиљон Чехословачке скоро да је празан, Француска нуди егзотику колонија као национални понос, Италија римску славу и технологије будућности, а Совјетски Савез успева да импресионира свет колосалношћу своје поставке. Југословенски павиљон описује, међутим, на следећи начин: „у њему нема нимало динамике. Све је залепљено, мртво, непокретно.“ (стр. 19).

Занимљиво је да се поређења са српским приликама појављују спонтано и имплицитно, а тек понекад директно и шаљиво: „Помислила сам, колико би се код нас лажног новца убацило, јер није било контроле.“ (стр. 18). Опис ситуације из парка је занимљива илустрација тренутка проговарања унутрашњег гласа жене дисциплиноване српским нормама културе јавног опхођења. Ауторка описује интеракције грађана и еванђелиста и констатује следеће: „Један проповеда, држећи Библију у руци; други дели мале религиозне брошуре. Нико ме све то није ни смешно ни чудно. Сва лица су озбиљна. Ко застане, пажљиво слуша; кога не занима, тај пролази не осврћући се.“ (стр. 13)

Ова ситуација говори више о средини из које ауторка долази него о описаном догађају. Из њених коментара могуће је закључити да је друштво из кога долази далеко мање трпељиво по питању јавног испољавања различитих идеја, а да је једнако вероватно да практикује као уобичајене форме кажњавања – поругом или чуђењем – онога што би се протумачило као непримерено наступање у јавности. Чини се да је навикнута на концепт слободе изражавања који има ограничено значење и дејство. Има, међутим, и поређења која иду у обрнутом смеру, уз дозу мрачног, субверзивног хумора: „Код нас је обичај да се прво закључи погодба, па се онда мање-више залије пићем. Холанђани су обрнули ред и најпре су Индијанце добро напојили ватреном водом, па су се онда погађали.“ (о „куповини“ Менхетна, стр. 48).

Хумор провејава, како кроз дневничке записе, тако и кроз предавања. Повремене духовите упадице читаоца натерају да се замисли да ли је ауторка желела да се једновремено нашали и растужи над карактером америчког капитализма („невидљива рука“ која чисти Рокфелерову зграду или о бескућницима Њујорка који без узнемиравања спавају по скверовима, јер „свакоме је слободно да гладује и да очајава на свој начин, и где хоће“) (стр. 32).

Приређивачица у уводу напомиње како је Катарина Богдановић живот провела у потрази за примереном формом књижевног израза, у сталној жељи да пише, а уз жал због неостварених књижевних амбиција. И у овом издању могу да се пронађу трагови чежње за могућношћу стварања (о сусрету са Пајом Радосављевићем: „Помало му и завидим што може да живи у Њујорку и да се бави само науком и да буде тако непрестано окружен књигама, да одмах може да набави и да прочита свако дело које му затреба. Времена, књига, самоће... тога мени никад не би било доста.“ стр. 29). Упознајући се са више страна личности Катарине Богдановић кроз три одабрана текста, читалац ће извесно поделити нешто од те сете, а након читања закључног поглавља Леле Вујошевић, замислиће се и над вечитим препрекама у женском стварању.

Говорити о Њујорку је књига која нуди обиље увида за оне који су заинтересовани за историју, путопис, женско писмо, па чак и популарну културу, и поред отпора који је Катарина Богдановић имала према „средствима за производњу разонођења“. Искључиво из поштовања према принципима Катарине Богдановић, књига никако не

би требало да постане обавезно штиво у било ком сегменту образовања. Ово издање је, ипак, драгоцену прилика да се омогући приступ њеном подстицајном делу и личности.

Jelena Vićentić

jelenvicentic@live.com

Independent Researcher

Belgrade

**”No One Finds it Neither Funny Nor Strange“:
Discovering Selfhood via Discovering World**